

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että valtion virkaehtosopimuslain mukaan valtiovarainministeriölle kuuluva toimivalta virkaehtosopimusten estämättä hallinnollisilla päätöksillä säännellä virkamiesten palvelussuhteen ehtoja siirrettäisiin osittain valtion liikelaitoksista annetussa laissa tarkoitetuille valtion laitoksille. Tämä edellyttää valtion virkaehtosopimuslain muuttamista.

Esityksen tavoitteena on parantaa liikelaitos-

ten mahdollisuuksia kohdentaa voimavarojaan vapaasti ja joustavasti tarkoituksenmukaiseksi harkitsemallaan tavalla ja siten parantaa laitoksen toimintaedellytyksiä sekä toiminnan taloudellisuutta ja tuloksellisuutta.

Muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1990 alusta, jolloin posti- ja telelaitos sekä valtionrautatiet muuttuvat valtion liikelaitoksista annetussa laissa tarkoitetuiksi liikelaitoksiksi.

PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja ehdotetut muutokset

Valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n (764/86) 2 momentin mukaan valtioneuvosto voi henkilöstön saamiseksi valtion palvelukseen tai palveluksessa pysyttämiseksi taikka muista painavista syistä määrätä virkamiesten palvelussuhteen ehdoista toisin kuin virkaehtosopimuksessa on sovittu. Valtiovarainministeriö taas voi pykälän 3 momentin mukaan virkaehtosopimuksen estämättä myöntää virkamiehille erivapauksia, virkaehtosopimusetuuksia ja muita virkasuhteesta johtuvia taloudellisia etuuksia sekä henkilökohtaisia palkanlisäjä.

Nämä valtioneuvoston ja valtiovarainministeriön toimivallat yksipuolisesti säännellä virkamiesten palvelussuhteen ehtoja ovat osittain päällekkäiset. Pääasiallisena erona niiden välillä on se, että valtioneuvoston päätöksiä tulee käyttää tilanteissa, joissa tehdään suuria virkamiesryhmiä koskevia tai muutoin periaatteellisesti merkittäviä ratkaisuja, kun taas valtiovarainministeriön päätöksenteko kattaa juoksevan toiminnan luonteiset tapaukset.

Valtion liikelaitoksista annetun lain (627/87) 4 §:n mukaan liikelaitos ratkaisee ne toimintaansa, talouttansa ja hallintoansa koskevat asiat, joita ei sanotussa laissa ole säädetty eduskunnan hyväksyttäväksi taikka sanotussa laissa tai laitospöytäkirjassa laissa säädetä valtioneuvoston tai ministeriön ratkaistaviksi.

Valtion liikelaitoksista annetun lain 16 §:n 4 momentissa on säädetty, että liikelaitoksen virkamiehiin, virkoihin ja virkasuhteeseen sovelletaan valtion virkasuhdetta koskevia säännöksiä, pykälän 2 momentista johtuvin virkojen perustamista ja lakkauttamista sekä niiden nimien muuttamista ja virkojen siirtämistä koskevin poikkeuksin. Tästä johtuu, että valtion virkaehtosopimuslaki koskee myös liikelaitoksen virkasuhteita ja että toimivalta hallinnollisin päätöksin säännellä liikelaitoksen virkasuhteen ehtoja kuuluu valtioneuvostolle ja valtiovarainministeriölle.

Uusimuotoisten liikelaitosten toiminnan ja talouden perusteet ja ohjausjärjestelmä poikkeavat muista valtion virastoista ja laitoksista siten, että ne mahdollistavat ja sallivat suurem-

massa määrin palvelussuhteen ehtojen yksipuolisen sääntelyn hyväksi käyttämisen.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että valtion virkaehtosopimuslain 5 §:ään otettaisiin uusi 4 momentti, jonka mukaan uusimuotoiselle liikelaitokselle kuuluisi pykälän 3 momentin nojalla muutoin valtiovarainministeriölle kuuluva toimivalta myöntää virkamiehille erivapauksia ja virkaehtosopimusetuuksia sekä henkilökohtaisia palkkioita. Liikelaitokselle ei kuitenkaan kuuluisi 3 momentissa tarkoitettu toimivalta myöntää virkasuhteesta johtuva taloudellinen etuus tai kustannusten korvaus muissakin kuin virkaehtosopimuksessa tarkoitetuissa tapauksissa, vaan tämä toimivalta pysytettäisiin liikelaitostenkin osalta edelleen valtiovarainministeriöllä.

Myös liikelaitoksissa virkaehtosopimusten tulee olla palvelussuhteen ehtojen pääasiallinen sääntelykeino. Tämän vuoksi liikelaitos voi tehdä edellä tarkoitettuja päätöksiä erityisistä syistä yksittäistapauksissa sekä siten, ettei niiden osuus liikelaitoksen virkamiesten palkkausmenoista eikä osuus yksittäisen virkamiheen palkkauksesta ole huomattava.

Se valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 3 momentin lopussa säädetty edellytys, että valtiovarainministeriö voi määrätä siinä sanotuista lisistä tulo- ja menoarvion rajoissa, ei koskisi liikelaitoksia, joiden käyttötalous ei kuulu valtion tulo- ja menoarvion piiriin.

Lisäksi ehdotetaan uuteen 5 §:n 4 momenttiin sisällytettäväksi säännös, jonka perusteella liikelaitokset voisivat määrätä tulokseen perustuvasta virkamiestensä palkkausjärjestelmästä eli virkamiestensä tulospalkkioista. Jotta riittävä yhdenmukaisuus valtionhallinnossa voitaisiin taata, tulospalkkion käyttämisen edellytyksenä olisi, että se tapahtuu valtiovarainministeriön liikelaitoksille vahvistamien perusteiden mukaisesti. Vahvistaminen tapahtuisi asianomaisen liikelaitoksen esityksestä. Tarkoituksena on, että valtiovarainministeriö vahvistaisi tulospalkkiojärjestelmän yleiset tavoitteet, tulospalkkioiden enimmäistason sekä muut järjestelmän yleiset perusteet. Tulospalkkiojärjestelmän käyttöönotto ja muutokset liikelaitoksessa edellyttävät laitoskohtaista valmistelua. Se tapahtuu yhteisymmärryksessä laitoksen ja sen henkilöjärjestöjen kesken. Näissä puiteissa tulospalkkiojärjestelmän käyttöönottoaminen, muuttaminen ja soveltaminen olisivat liikelaitoksen asiana.

Esityksellä ei ole välittömiä organisatorisia vaikutuksia tai kustannusvaikutuksia.

2. Voimaantulo

Vuoden 1989 alusta ovat tulleet voimaan Valtion painatuskeskuksesta, Valtion tietokonekeskuksesta ja Valtion ravitsemiskeskuksesta annetut lait (727, 729 ja 752/88), jotka ovat ensimmäiset valtion liikelaitoksista annetussa laissa tarkoitettut valtion laitokset. Hallituksen esityksissä laeiksi Posti- ja telelaitoksesta sekä Valtionrautateista (hall.es. 3 ja 60/1989 vp.) on ehdotettu, että 1 päivästä tammikuuta 1990 lukien myös Posti- ja telelaitos sekä Valtionrautatiet muutettaisiin liikelaitoslain mukaisiksi valtion laitoksiksi.

Valtion virkaehtosopimuslain muutos ehdotetaan tulemaan voimaan samanaikaisesti posti- ja telelaitosta sekä Valtionrautateita koskevien laitoskohtaisten lakien kanssa siten, että esityksessä tarkoitettu toimivalta on välittömästi käytettävissä.

3. Säättämisyjärjestys

Valtion virkaehtosopimuslain 5 §:ään 24.10.1986 annetulla lailla (764/86) tehty muutos, jolla valtioneuvostolle annettiin oikeus määrätä eräin edellytyksin virkamiesten palvelussuhteen ehdoista toisin, kuin virkaehtosopimuksessa on sovittu, säädettiin valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädettyssä järjestyksessä. Säättämisyjärjestys johtui siitä, että laki merkitsi poikkeusta hallitusmuodon 65 §:n 3 momentin säännöksiin. Samassa yhteydessä säädettiin valtion virkaehtosopimuslain 5 §:ssä myös valtiovarainministeriön oikeudesta määrätä virkaehtosopimuksen estämättä eräistä virkamiesten palvelussuhteen ehdoista, mutta sen ei katsottu merkitsevän poikkeusta hallitusmuodon säännöksiin.

Nyt ehdotetulla lailla ei puututa edellä sanottuun valtioneuvoston toimivaltaan, vaan siinä siirretään valtiovarainministeriölle nykyisen lain mukaan kuuluvaa päätösvaltaa liikelaitokselle. Hallituksen käsityksen mukaan asia voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki**valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 6 päivänä marraskuuta 1970 annetun valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n 4 ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat 24 päivänä lokakuuta 1986 annetussa laissa (764/86), sekä *lisätään* sanottuun 5 §:ään uusi 4 momentti, jolloin muutetut 4 ja 5 momentti siirtyvät 5 ja 6 momentiksi, seuraavasti:

5 §

Valtion liikelaitoksista annetussa laissa (627/87) tarkoitetun liikelaitoksen virkamiestä koskevat, 3 momentissa tarkoitetut päätökset, joiden merkitys ei ole huomattava, tekee asianomainen liikelaitos, lukuun ottamatta päätöstä luvasta suorittaa virkasuhteesta johtuva taloudellinen etuus tai kustannusten korvaus muusakin kuin virkaehtosopimuksessa tarkoitetuissa tapauksissa. Liikelaitos voi valtiovarainministeriön vahvistamia erityisiä perusteita noudattaen käyttää tulokseen perustuvaa virkamiesten palkkausjärjestelmää.

Valtio ei muissa kuin 2—4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa saa määrätä tai sopia

virkaehtosopimuksen soveltamisalalla sopimuksen ulkopuolella olevan virkaehtosopimuksen tarkoittamaa työtä suorittavan virkamiehen palvelussuhteen ehtoja sellaisiksi, että ne ovat ristiriidassa virkaehtosopimuksen kanssa.

Edellä 1 ja 5 momentissa säädettyä on noudatettava ainoastaan sikäli kuin valtio, yhdistys tai virkamies ei ole sidottu aikaisempaan toisin ehdoin tehtyyn virkaehtosopimukseen taikka mikäli virkaehtosopimuksessa itsessään ei ole sen sitovuuspiiriä rajoitettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Helsingissä 16 päivänä kesäkuuta 1989

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Ulla Puolanne*

Laki

valtion virkaehtosopimuslain 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 6 päivänä marraskuuta 1970 annetun valtion virkaehtosopimuslain (664/70) 5 §:n 4 ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat 24 päivänä lokakuuta 1986 annetussa laissa (764/86), sekä *lisätään* sanottuun 5 §:ään uusi 4 momentti, jolloin muutetut 4 ja 5 momentti siirtyvät 5 ja 6 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Valtio ei muissa kuin 2 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa saa määrätä tai sopia virkaehtosopimuksen soveltamisalalla sopimuksen ulkopuolella olevan virkaehtosopimuksen tarkoittamaa työtä suorittavan virkamiehen palvelussuhteen ehtoja sellaisiksi, että ne ovat ristiriidassa virkaehtosopimuksen kanssa.

Edellä 1 ja 4 momentissa säädettyä on noudatettava ainoastaan sikäli kuin valtio, yhdistys tai virkamies ei ole sidottu aikaisempaan toisin ehdoin tehtyyn virkaehtosopimukseen taikka mikäli virkaehtosopimuksessa itsessään ei ole sen sitovuuspiiriä rajoitettu.

Valtion liikelaitoksista annetussa laissa (627/87) tarkoitetun liikelaitoksen virkamiestä koskevat, 3 momentissa tarkoitetut päätökset, joiden merkitys ei ole huomattava, tekee asianomainen liikelaitos, lukuun ottamatta päätöstä luvasta suorittaa virkasuhteesta johtuva taloudellinen etuus tai kustannusten korvaus muusakin kuin virkaehtosopimuksessa tarkoitettuihin tapauksissa. Liikelaitos voi valtiovarainministeriön vahvistamia yleisiä perusteita noudattaen käyttää tulokseen perustuvaa virkamiesten palkkausjärjestelmää.

Valtio ei muissa kuin 2—4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa saa määrätä tai sopia virkaehtosopimuksen soveltamisalalla sopimuksen ulkopuolella olevan virkaehtosopimuksen tarkoittamaa työtä suorittavan virkamiehen palvelussuhteen ehtoja sellaisiksi, että ne ovat ristiriidassa virkaehtosopimuksen kanssa.

Edellä 1 ja 5 momentissa säädettyä on noudatettava ainoastaan sikäli kuin valtio, yhdistys tai virkamies ei ole sidottu aikaisempaan toisin ehdoin tehtyyn virkaehtosopimukseen taikka mikäli virkaehtosopimuksessa itsestään ei ole sen sitovuuspiiriä rajoitettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .